

ŽIEDŪNĖ ZAVECKIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Universiteto 3, 2734 Vilnius, Lietuva

VACLOVO BIRŽIŠKOS BENDRAŽYGIS IZIDORIUS KISINAS

Profesorius Vaclovas Biržiška, 1923–1939m. dirbdamas Kauno, 1940–1941 m. Vilniaus universitetų bibliotekų direktoriais, buvo sutelkęs gabių ir darbščių bendradarbių kolektyvą. Šiame kolektyve dirbo ir Izidorius Kisinas. Jis gimė 1904 m. Panevėžyje. Apie jo tėvus ir šeimą nepavyko daug sužinoti. Vaikystė ir jaunystė buvusi nelengva, nes, kaip teigia I. Kisinas savo autobiografijoje¹, nuo 16 metų jis pats pelnėsi duoną, mokydamas vaikus arba dirbdamas statybos darbus. Tėvai, matyt, anksti mirė, nes apie juos I. Kisinas savo biografijoje nekalba. Apie I. Kisino kilmę nedaug ką žinome. Manoma, kad jis buvo žydas, tik tuokdamasis su lietuvaitė priėmė katalikų tikėjimą. Savo autobiografijoje ir anketoje, pildytoje 1950 m., rašosi esąs lietuvis². Nepaisant I. Kisino kilmės peripetijų, jį galime laikyti vienu žymiausių lietuvių kultūros puoselėtojų, vienu produktyviausių Lietuvos bibliografų.

I. Kisino ryšiai su Lietuvos kultūrinio gyvenimo klodais užsimezgė Kaune. Baigęs Panevėžio gimnaziją, 1924 m. jis įstojo į Kauno universitetą, kur studijavo iš pradžių medicinos, o vėliau humanitarinius mokslus. Tik, matyt, besilankydamas Kauno universiteto bibliotekoje, V. Biržiškos paskatintas, I. Kisinas susidomėjo bibliografiniu darbu. Autobiografijoje jis teigia, kad į bibliografinę veiklą įsitraukė 1926 m.³ Tikriausiai tada pradėjo rengti prof. E. Volterio, buvusio Kauno universiteto profesoriaus, darbų bibliografinę rodyklę, išleistą 1928 m. I. Kisinas sutiko bendradarbiauti ir nuo 1928 m. pradėjusiame eiti žurnale “Bibliografijos žinios”⁴ (redaktorius V. Biržiška). 1931 m. pasirodė I. Kisino parengta “Prof. Mykolo Biržiškos bibliografija” (K., 1931). Tuo pat metu jis dirbo Jurbarko, Ukmergės, Vilkaviškio žydų gimnazijose lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju. Derindamas pedagoginį darbą su bibliografiniu, jau 1928 m. I. Kisinas ima rinkti medžiagą didžiuliam darbui “Antano Smetonos bibliografija ir biobibliografija”. 1935 m. jis atsisėda vien tik darbui Kauno Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje. Tuo metu intensyviai baigia rengti A. Smetonos bibliografiją. I. Kisinas apie ją rašė: “Darbas, be abejo, nebūtų toks, koks jis dabar yra, jei nebūčiau turėjęs paramos, pirmučiausia iš paties Jubilato (t. y. A. Smetonos – Ž. Z.), taip pat iš mano mokytojo ir įkvėpėjo bibliografijos srityje prof. Vaclovo Biržiškos, peržiūrėjusio

¹ Vilniaus universiteto archyvas (toliau – VUA). B. K1465. L. 7.

² Ten pat. L. 5.

³ Ten pat. L. 8.

⁴ Įžangos žodis // Bibliografijos žinios. 1928. Nr. 1. P. 2.

mano darbą ir davusio man labai svarbių patarimų...“⁵ Prof. V. Biržiška patarė I. Kisinui pertvarkyti literatūros apie A. Smetoną skyrių iš chronologinio į teminį. Šiam bibliografiniam darbui jis parašė pratarinę, kurioje pabrėžė nepaprastą I. Kisino darbštumą⁶.

Darbas buvo įteiktas A. Smetonai 1935 m. Tą faktą liudija išlikusi reta nuotrauka, kur I. Kisinai stovi greta Prezidento. Įteikimo ceremonijoje dalyvavo V. Biržiška, švietimo ministras Juozas Tonkūnas, švietimo viceministras Kazimieras Masiliūnas, Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijos pirmininkas Liudas Gira. (Ši komisija išleido A. Smetonos bibliografiją.)

Labai produktyvus buvo I. Kisino darbo VDU bibliotekoje laikotarpis. 1936 m. išeina „Lietuvos ir užsienio kolonijų 1935 metų periodika“, 1938 m. knygoje „M. K. Čiurlionis“ paskelbiama M. K. Čiurlionio darbų bibliografija. Tais pat metais pasirodo per 1000 puslapių turintis „Lietuviškų knygų sisteminis katalogas“ (1918–1937 m. knygos). 1938 m. išeina I. Kisino parengtos „Prof. Mykolo Biržiškos bibliografijos“ 2-oji dalis (1928–1938 m. darbai ir 1-osios dalies papildymai). Bibliografas I. Kisinai įtraukiamas ir į „Lietuviškosios enciklopedijos“ (red. V. Biržiška) rengimo darbą. Jis pateikia enciklopedijai išsamius straipsnius (kurie išeina ir atskirais atspaudais) „Dešimtainė klasifikacija“, „Čigonai“ (kartu su A. Saliu), „Firkovič“. Straipsnio apie čigonus reikalu I. Kisinai kelias vasaras keliavo su Vengrijos čigonų taboru, gerai išmoko čigonų kalbą. Tą liudija I. Kisino sūnus Silvijus, kuriam tekę dalyvauti tėvo ir čigonų pokalbyje. Kai tėvui čigonės pasiūliusios išburti, jis prašnekęs jų kalba. Tada čigonės I. Kisiną puolusios barti, nes įtarusios, kad jis yra iš taboro pabėgęs čigonas. Silvijus saugo ir tėvo parengtą gausią medžiagą čigonų gramatikai.

Kauno universiteto bibliotekoje nuo 1931 m. dirbo ir Valerija Sokaitė, talkinusi I. Kisinui įvairiuose darbuose. 1938 m. I. Kisinai ir V. Sokaitė susituokė (vestuvėse piršliu buvęs V. Biržiška). Vėliau V. Biržiškos vadovaujama dirbo visa Kisinų šeima. Matydamas prof. V. Biržiškos darbų gausybę, I. Kisinai pradėjo juos aprašinėti. Šį darbą parengė profesoriaus 50 metų gimimo jubiliejui 1934 m., bet papildytas ir paskelbtas jis buvo tik 1940 m. Pirmoje bibliografijos dalyje (publikuotoje) aprašyti 787 darbai. Čia pat atskleisti ir 89 V. Biržiškos slapyvardžiai. Antroje bibliografijos dalyje buvo aprašyti 8762 ilgesni ir trumpesni profesoriaus straipsniai, paskelbti „Lietuviškoje enciklopedijoje“ iki 1938 m. gruodžio 6 d. Antroji dalis jau nebuvo publikuota. Pasaulyje prasidėjo politiniai įvykiai, pakeitę daugelio žmonių, o kartu ir V. Biržiškos bei I. Kisino likimus.

Grąžinus Vilnių Lietuvai, nuo 1940 m. spalio 1 d. Kisinai persikelia dirbti į prof. V. Biržiškos vadovojamą Vilniaus universiteto biblioteką. I. Kisinai paskiriamas skyriaus vedėju. Čia jis dirbo iki 1944 m.

Vokiečių okupacijos metais I. Kisinai dėl savo tautybės, matyt, turėjo problemų. Sūnus pasakoja, kad, norėdama išgelbėti I. Kisiną, V. Kisinienė kreipėsi

⁵ Kisinai I. Antano Smetonos bibliografija ir biobibliografija. K., [1935]. P. XXVIII.

⁶ Biržiška V. Prkalba // Kisinai I. Antano Smetonos bibliografija ir biobibliografija. K., [1935]. P. IX.

pagalbos berods į Vincą Krėvę-Mickevičių. Kalbama, kad jam buvo išrūpintas dokumentas, liudijantis, kad jis yra lietuvis. I. Kisiną autobiografijoje rašo: "Antrąją karo dienos naktį likau bibliotekoje, kur išbuvaui iki 1944 m., kada persikėliau su šeima pas švogerį, iš kur išvežtas į darbą Vokietijoje"⁷. Taip rašoma ir MLTE straipsnyje apie jį, ir kitur. Tačiau sūnus teigia, kad tai galėjo būti noras pasitraukti savo valia, nes traukėsi ne tik jaunieji Kisinai, bet ir Kisinienės motina bei sesers šeima. Vėliau, 1946 m., visi grįžo į Lietuvą. Taip išsiskyrė ir jau niekada nebesusiję Kisinų ir Vaclovo Biržiškos, kuris patraukė toliau į Vakarų kelius. Tačiau kažkokie nematomi ryšiai ar panašus likimas, matyt, siejo šiuos žmones. V. Biržiška sunkiai pritaupo Amerikoje, o I. Kisiną patyrė sunkumų Lietuvoje. Tie, kuriems I. Kisiną dėl kokių nors priežasčių nepatiko, už jo pečių matė A. Smetonos bibliografijos šešėlių. I. Kisiną artimieji mano, kad jis buvo tam tikrų įstaigų ragintas kviesti į Lietuvą grįžti. V. Biržišką, rašyti jam laiškus, giriančius tuometinį Lietuvos gyvenimą. Nesutikęs to daryti, I. Kisiną pateko į nemalonę, turėjo išeiti iš Vilniaus universiteto. Tačiau jį daug kas palaikė, ypač Lietuvos Knygų rūmų direktorius Antanas Ulpis.

Man, buvusiai I. Kisiną mokytojai, malonu jį prisiminti kaip sumanų pedagogą, įdomų žmogų, nuo 1949 m. iki mirties 1958 m. dėsciusį Vilniaus bibliotekiniame technikumė pagrindinius bibliotekininkystės, fondų ir katalogų kursus.

Įteikta 1996 m. gruodžio mėn.

ŽIEDŪNĖ ZAVECKIENĖ

VACLOVAS BIRŽIŠKA'S BROTHER IN ARMS IZIDORIUS KISINAS (1904-1958)

Summary

In this article, the less known periods of I. Kisiną life and activities connected with V. Biržiška are revealed. In 1935-1941, I. Kisiną worked in Kaunas and Vilnius University libraries. The head of those was V. Biržiška. At that time I. Kisiną prepared a lot of bibliographical works such as "Professor Eduardas Volteris's bibliography" (1928), "Professor Mykolas Biržiška's bibliography" (1931), "Antanas Smetona's bibliography and biobibliography" (1935) and others. But the most important work, not known for a long time, was the work dedicated to A. Smetona. While writing it I. Kisiną was consulted by V. Biržiška. V. Biržiška wrote the introduction to this book. There you can find a very rare photo in which V. Biržiška, I. Kisiną and L. Gira are taking part in the ceremony when bibliography was being handed to A. Smetona.

I. Kisiną was involved in all the activities run by V. Biržiška, in preparing "Bibliography News", "Lithuanian Encyclopaedia" and so on. While preparing material about Gypsies I. Kisiną became acquainted with Gypsies' culture and gathered much material not only about their life but also did much for Gypsies' language grammar (this material is preserved by Silvijus, I. Kisiną son).

In 1941-1944 I. Kisiną had many problems because of his origin. They said he was a Jew and only when marrying a Lithuanian girl he adopted Christianity. In the documents he used to write he was a Lithuanian.

That problem bothered V. Biržiška, as well. But in 1941 their roads parted. V. Biržiška left for the West, he settled down in the USA, while I. Kisiną came back to Lithuania in 1944-1945 from Germany.

So, I. Kisiną is known to be one of the most serious culture workers, one of the most productive bibliographers of Lithuania.

⁷ VUA. B. K1465. L. 7.